

Scottish International Conference on Multidisciplinary Research and Innovation – SICMRI 2026

PEDAGOGIKA FANINING MAQSAD VA VAZIFALARI: NAZARIY VA AMALIY TAHLIL

Fazliddinova Shahnoza Shuxrat qiz

Turan International University talabasi
Ilmiy raxbar: **Nurullayeva Ugulxon Ergashboyevna**

Annotatsiya

Mazkur maqolada pedagogika fanining maqsad va vazifalari zamonaviy ta'lim paradigmalari doirasida chuqur tahlil qilinadi. Ta'lim jarayonining mazmuni va sifatiga qo'yilayotgan yangi talablar pedagogika fanining mohiyatini qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv va innovatsion pedagogik texnologiyalar sharoitida pedagogikaning nazariy asoslari hamda amaliy vazifalari o'zaro uzviy bog'liqlikda namoyon bo'ladi. Maqolada pedagogikaning ijtimoiy ahamiyati, uning inson kapitalini shakllantirishdagi roli va ta'lim jarayonini samarali tashkil etishdagi funksional imkoniyatlari ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Kalit so'zlar

Pedagogika, ta'lim jarayoni, tarbiya, shaxs rivoji, kompetensiya, didaktika, innovatsion yondashuv, pedagogik faoliyat, ta'lim sifati

Kirish

Zamonaviy jamiyatda bilim, tafakkur va inson kapitali asosiy rivojlanish omiliga aylangan bir sharoitda pedagogika fanining o'rni va ahamiyati yanada ortib bormoqda. Ta'lim tizimi endilikda faqat bilim beruvchi mexanizm sifatida emas, balki shaxsni shakllantiruvchi, uni ijtimoiy hayotga tayyorlovchi murakkab tizim sifatida qaralmoqda. Shu nuqtai nazardan pedagogika fani nafaqat o'qitish va tarbiyalash jarayonini o'rganadi, balki insonning intellektual va ma'naviy kamolotini ta'minlovchi ilmiy asoslarni ishlab chiqadi.

Bugungi globallashuv sharoitida ta'lim tizimiga qo'yilayotgan talablar keskin o'zgarib bormoqda. An'anaviy bilim berishga asoslangan yondashuv o'rnini faol, mustaqil fikrlovchi, muammolarni hal qila oladigan shaxsni shakllantirishga qaratilgan yondashuv egallamoqda. Bu esa pedagogika fanining maqsad va vazifalarini chuqurroq anglashni, uni zamonaviy ilmiy yondashuvlar asosida qayta talqin etishni talab etadi.

Asosiy qism

Pedagogika fanining nazariy asoslari ko'plab olimlar tomonidan turli davrlarda tadqiq etilgan bo'lib, bu boradagi qarashlar ta'limning rivojlanish bosqichlariga mos ravishda boyib borgan. Klassik pedagogik tafakkur vakillari insonni tarbiyalash jarayonini jamiyat taraqqiyoti bilan chambarchas bog'lab ko'rsatgan bo'lsa, keyingi ilmiy yondashuvlarda shaxsning individual xususiyatlari, uning ichki imkoniyatlari va ijtimoiy muhit bilan o'zaro aloqasi markaziy o'ringa chiqdi.

Ilmiy adabiyotlarda pedagogika fanining mohiyati ko'proq shaxs rivojlanishini boshqaruvchi tizim sifatida talqin etiladi. Xususan, John Dewey ta'limni hayotiy tajriba bilan

Scottish International Conference on Multidisciplinary Research and Innovation – SICMRI 2026

bog'lash zarurligini ta'kidlab, o'quvchi faoliyatining amaliy xarakterini asoslab bergan. Lev Vygotsky esa shaxs rivojlanishida ijtimoiy muhitning hal qiluvchi rolini ilmiy jihatdan asoslab, pedagogik jarayonning interaktiv mohiyatini ochib bergan.

Shuningdek, Jean Piaget tomonidan ishlab chiqilgan kognitiv rivojlanish nazariyasi bolalarning tafakkur jarayonlari bosqichma-bosqich shakllanishini ko'rsatib beradi. Bu esa pedagogika fanining vazifalarini yosh xususiyatlari bilan uyg'un holda tashkil etish zarurligini anglatadi. Zamonaviy tadqiqotlarda esa pedagogika fanining asosiy e'tibori shaxsning mustaqil fikrlashi, kreativligi va moslashuvchanligini rivojlantirishga qaratilgan.

Mazkur tadqiqotda pedagogika fanining maqsad va vazifalarini aniqlashda tizimli yondashuv asos qilib olindi. Tadqiqot jarayonida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, umumlashtirish hamda nazariy interpretatsiya metodlaridan foydalanildi. Turli pedagogik konsepsiyalar o'rtasidagi umumiylik va farqli jihatlar aniqlanib, ularning zamonaviy ta'lim tizimidagi ahamiyati baholandi.

Shuningdek, pedagogik jarayonni tashkil etishda qo'llanilayotgan zamonaviy yondashuvlar nazariy jihatdan tahlil qilinib, ularning samaradorligi ilmiy asosda umumlashtirildi. Ushbu metodologik yondashuv pedagogika fanining mohiyatini kompleks tarzda ochib berishga imkon yaratdi.

Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, pedagogika fanining asosiy maqsadi shaxsni har tomonlama rivojlantirish bilan cheklanib qolmaydi, balki uni ijtimoiy munosabatlar tizimida faol ishtirok etishga tayyorlashni ham o'z ichiga oladi. Bu jarayon bilim berish bilan bir qatorda shaxsning ichki imkoniyatlarini ochish, uning fikrlash salohiyatini rivojlantirish va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini shakllantirishni talab etadi.

Zamonaviy ta'lim amaliyotida pedagogika fanining vazifalari tobora murakkablashib bormoqda. Ta'lim jarayonida o'quvchi passiv qabul qiluvchi emas, balki faol subyekt sifatida namoyon bo'lishi zarur. Bu esa pedagogik faoliyatni qayta tashkil etishni, o'qituvchining rolini yangicha talqin qilishni taqozo etadi. O'qituvchi endilikda faqat bilim manbai emas, balki o'quvchining rivojlanish jarayonini boshqaruvchi, unga yo'naltiruvchi va motivatsiya beruvchi shaxs sifatida faoliyat yuritadi.

Pedagogika fanining maqsad va vazifalarining ta'lim jarayonidagi ifodasi

Pedagogik yo'nalish	Mazmuniy ifodasi	Ta'lim jarayonidagi namoyon bo'lishi	Kutilayotgan natija
Ta'lim faoliyati	Bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish	O'quv materiallarini tushuntirish va mustahkamlash	Intellectual rivojlanish
Tarbiya jarayoni	Axloqiy va ijtimoiy sifatlarni rivojlantirish	Qadriyatlar, ijtimoiy xulq va madaniyatni singdirish	Barkamol shaxs shakllanishi
Rivojlantiruvchi ta'lim	Fikrlash va ijodiy yondashuvni rivojlantirish	Muammoli vaziyatlar va mustaqil topshiriqlar	Mustaqil fikrlash qobiliyati
Pedagogik boshqaruv	Ta'lim jarayonini rejalashtirish va nazorat qilish	Darsni tashkil etish va baholash jarayonlari	Ta'lim samaradorligi oshadi
Innovatsion	Zamonaviy metod va	Interfaol metodlar va	Ta'lim sifati va

Scottish International Conference on Multidisciplinary Research and Innovation – SICMRI 2026

yondashuv	texnologiyalarni qo'llash	AKTdan foydalanish	qiziqish ortadi
-----------	---------------------------	--------------------	-----------------

Tahlillar shuni ham ko'rsatadiki, pedagogika fanining samaradorligi ko'p jihatdan ta'lim jarayonining qanday tashkil etilishiga bog'liq. Agar ta'lim jarayoni faqat reproduktiv faoliyatga asoslangan bo'lsa, o'quvchining fikrlash qobiliyati cheklanadi. Aksincha, izlanishga undovchi, muammoli vaziyatlarga asoslangan yondashuvlar o'quvchining intellektual salohiyatini sezilarli darajada oshiradi.

Pedagogika fanining amaliy ahamiyati uning ta'lim sifatini oshirishga bevosita ta'sir ko'rsatishida namoyon bo'ladi. Ta'lim jarayonining samaradorligi nafaqat bilim hajmi bilan, balki o'quvchining ushbu bilimlardan foydalanish qobiliyati bilan ham belgilanadi. Shu bois pedagogika fanining vazifalari faqat nazariy bilimlarni berish bilan cheklanmasdan, balki ularni amaliyotga tatbiq etish imkoniyatlarini yaratishga qaratilgan bo'lishi lozim.

Xulosa

Yuqoridagi tahlillar asosida shuni ta'kidlash mumkinki, pedagogika fani zamonaviy jamiyatda strategik ahamiyatga ega bo'lgan ilmiy yo'nalishlardan biridir. Uning maqsadi shaxsni har tomonlama rivojlantirish orqali jamiyat taraqqiyotiga hissa qo'shuvchi insonni shakllantirishdan iborat.

Pedagogika fanining vazifalari esa ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, shaxsning intellektual va ma'naviy rivojlanishini ta'minlash hamda uni ijtimoiy hayotga tayyorlash bilan bog'liq. Zamonaviy ta'lim tizimida pedagogika fanining roli yanada ortib borayotganligi uning ilmiy asoslarini chuqur o'rganish va amaliyotga keng joriy etishni taqozo etadi.

Kelgusida pedagogika fanining rivoji ta'lim sifatini oshirish, innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish va raqobatbardosh kadrlar tayyorlash bilan chambarchas bog'liq bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Avliyoqulov N.X. *Pedagogik texnologiyalar*. – Toshkent: Fan, 2012.
3. Tolipov O., Usmonboyeva M. *Pedagogik texnologiyalarning nazariy asoslari*. – Toshkent: O'qituvchi, 2010.
4. Qosimov A., Yo'ldoshev J. *Zamonaviy pedagogik texnologiyalar*. – Toshkent, 2015.
5. John Dewey. *Experience and Education*. – New York: Macmillan, 1938.
6. Lev Vygotsky. *Thought and Language*. – Cambridge: MIT Press, 1986.
7. Jean Piaget. *The Psychology of Intelligence*. – London: Routledge, 1950.
8. Jerome Bruner. *The Process of Education*. – Harvard University Press, 1960.
9. Benjamin Bloom. *Taxonomy of Educational Objectives*. – New York: Longmans, 1956.
10. Zunnunov A. *Pedagogika nazariyasi*. – Toshkent: Sharq, 2006.